

LASTENSUOJELUN, PERHETYÖN JA PÄIVÄHOIDON YHTEISTYÖTÄ KEHITTÄMÄSSÄ

Jyväskylän Kuokkalan pilottihankkeen 2008–2009 arviointia ja tulevaisuuden näkymiä

**Saara Jäppinen
Teija Kaarakainen
Jussi Kaijala
Anu Lamminen
Tuuli Peltoketo
Riikka Rantanen**

**Harjoitustutkimus
STOA230 Kvalitatiivisten
menetelmien
tutkimusharjoitukset
Jyväskylän yliopisto
Sosiaalityö
Syksy 2009**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Jyväskylän lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon yhteistyön pilottihanke	3
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	4
2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS	5
2.1 Tutkimusprosessin kuvaus	6
2.2 Metodologiset valinnat	6
3 TUTKIMUSTULOKSET	8
3.1 Päivähoidon työntekijöiden haastattelut	8
3.1.1 Yhteistyö ennen hanketta.....	9
3.1.2 Yhteistyö hankkeen aikana.....	10
3.1.3 Yhteistyön tulevaisuus	11
3.1.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö – määrittelyä	12
3.2 Perhetyöntekijöiden haastattelut.....	12
3.2.1 Yhteistyö ennen hanketta.....	13
3.2.2 Yhteistyö hankkeen aikana.....	14
3.2.3 Yhteistyön tulevaisuus	14
3.2.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö	15
3.3 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastattelut.....	15
3.3.1 Yhteistyö ennen hanketta.....	16
3.3.2 Yhteistyö hankkeen aikana.....	18
3.3.3 Yhteistyön tulevaisuus	19
3.3.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö – määrittelyä	20
4 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
4.1 Keskeiset tutkimustulokset ja suositukset yhteistyön kehittämiseksi	20
4.2 Tutkimuksen toteutuksen arviointi	23
LÄHTEET	25
LIITE 1.	27

1 JOHDANTO

Lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon yhteistyön tiivistäminen on tullut tarpeelliseksi viime vuosina ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin lasten ja perheiden ongelmat ovat vaikeutuneet ja lisääntyneet 2000-luvulla. Sosiaalibarometriin mukaan suurin osa lapsista voi hyvin, mutta samalla tukea tarvitsevien lasten osuus on kasvanut. Esimerkiksi huostaanotot ovat lisääntyneet selvästi. Perheiden ja lasten ongelmien monimutkaistuminen on siten lisännyt moniammatillisen yhteistyön tarvetta. (Korkalainen & Suomi, 2009.) Toiseksi uusi lastensuojelulaki (13.4.2007/41) korostaa ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen merkitystä. Laki ymmärtää lastensuojelun laajasti kaikki lasten ja perheiden palvelut sisältäväksi kokonaisuudeksi. Ongelmien syntymistä pyritään ehkäisemään lastensuojelun ehkäisevillä ja avohuollon palveluilla. Tätä ehkäisevää työtä tekevät esimerkiksi päivähoito ja lastenneuvola. Jos avohuollon tukitoimet eivät riitä, huostaanotto ja sijaishuolto käynnistyvät. (Korkalainen & Latvala, 2009, 3, 8-11.)

1.1 Jyväskylän lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon yhteistyön pilottihanke

Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VARKE on maakunnallinen varhaiskasvatuksen kehittämishanke, joka aloitti toimintansa 1.8.2007. Yksikkö on osa Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE:n toimintaa, joka puolestaan on yksi Suomen tällä hetkellä yhdestätoista sosiaalialan osaamiskeskuksesta. VARKE:n tavoitteet liittyvät mukana olevien kuntien varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja muun muassa verkostoyhteistyön vahvistamiseen alueella. Yksikön rahoitus, jota on kuntien lisäksi saatu sosiaali- ja terveysministeriöltä, loppuu 31.10.2009. (KOSKE, 2009, STM, 2009.)

Aloite päivähoidon, perhetyön ja lastensuojelun yhteistyön kehittämiseksi Jyväskylässä tuli VARKE:lle Jyväskylän päivähoidon johtoryhmältä marraskuussa 2007. Päivähoito oli esittänyt tarpeen luoda tiiviimpi ja syvempi yhteistyö lastensuojelun ja päivähoidon välille. Tarkemmissa VARKE:n puitteissa toteutuissa päiväkodin henkilöstön haastatteluissa todettiin tiiviimpää yhteistyötä muun muassa silloin, kun lapsi saa päivähoitoa lastensuojelullisena tukitoimena. Tiiviimpi yhteistyö koetaan tärkeäksi,

jotta päivähoitossa voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti ja varmistaa tarvittava tuki. (Korkalainen, 2008.)

Suunnittelussa oli mukana myöhemmin myös Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö Kehys, mutta Kehyksen rahoituksen päätyttyä syksyllä 2008, yhteistyön kehityspilottia jäi vetämään VARKE:n kehittämisspäälikkö Paula Korkalainen. Kehityshanke toteutettiin Jyväskylän Kuokkalan alueella, jossa mukana olivat Kuokkalan, Nenäinniemen ja Pohjanlammen päiväkotit, alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijät sekä perhetyöntekijät. VARKE lähetti kutsun pilottiin syyskuussa 2008. (Korkalainen, 2009a, Korkalainen, 2009b.)

Jyväskylässä yhteistyötä ennaltaehkäisevän lastensuojelun eri toimijoiden välillä on toki tehty jo ennen 2000-luvun tilannetta ja lakiuudistusta. Päivähoito on ollut yksi lastensuojelun avoimuuden käytetyimpiä tukitoimia perheen ja lapsen hyvinvoinnin tukemisessa. Kokemukset jo toteutuneesta hyvästä yhteistyöstä ja toimintatavoista tulivat esille myös tätä harjoitustutkimusta varten tehdyissä Kuokkalan alueen työntekijöiden haastatteluissa. Kuokkalan alueen kehityspilotin tavoitteena oli kuitenkin lisätä, yhtenäistää ja vakiinnuttaa yhteistyötä, sekä kartoittaa ja luoda työvälineitä ja toimintamalleja yhteistyön helpottamiseksi. (Korkalainen, 2009c, VARKE, 2009.) Jonkinlaisena tausta-ajatuksena hankkeessa lienee ollut myös se, että yhtenäisen toimintamallin juurruttaminen ja levittäminen koko Jyväskylän alueelle takaisi tasapuolisemmin perheiden hyväksi toteutetun yhteistyön toteutumisen. Tällöin yhteistyön määrä ja laatu eivät vaihtelisi alueittain tai työntekijöiden aktiivisuuden mukaan.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämä harjoitustyö on Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijoiden kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien harjoituskurssin harjoitustyö. Tätä harjoitustutkimusraporttiamme on mahdollista käyttää pilottihankeen arvioinnissa, ja se toimitetaan Paula Korkalaisen lisäksi kaikille haastatelluille. Tämän harjoitustutkimuksen tarkoituksena on arvioida VARKE:n lastensuojelun, päivähoiton ja perhetyön kehittämishankkeen toteutumista, tiedotusta ja tuloksellisuutta näiden hankkeissa mukana olleen kolmen työntekijäryhmän näkökulmasta. Näitä asioita pyrittiin selvittämään seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1) Millaista lastensuojelun, päivähoiton ja perhetyön yhteistyö oli ennen kehittämishanketta, kehittämishankkeen aikana ja kehittämishankkeen jälkeen? 2) Miten

hanke toiminnallaan ja tiedotuksellaan edisti lastensuojelun, päivähoidon ja perhetyön yhteistyötä? ja 3) Miten eri työntekijäryhmät määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön? Kahdella ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyritään saamaan kuva siitä millaista yhteistyötahojen yhdessä toimiminen on ollut ennen hanketta, hankkeen aikana ja millaista se voisi olla tulevaisuudessa. Toinen kysymys liittyy ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siten, että kysymyksen avulla pyritään saamaan selville hankkeen osuutta yhteistyön tarpeessa, kehittämisessä ja tulevaisuudessa. Kolmas tutkimuskysymys toimii meille taustatiedon antajana siitä miten eri työntekijäryhmät kokevat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön. Tämän tutkimuskysymyksen tuloksia voi peilata muiden tutkimuskysymysten tuloksiin sekä verrata eri työntekijäryhmien vastauksiin ja pohtia eroaako heidän käsityksensä ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä.

Seuraavassa luvussa kuvaamme tarkemmin tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä. Luku kolme käsittelee varsinaisen aineistomme keskeisiä teemoja. Viimeisessä luvussa esittelemme yleisempiä johtopäätöksiä kehityshankkeen toteutumisesta ja ideoita yhteistyöhön jatkossa.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

Projektityömme oli Kuokkalan alueen lastensuojelun sosiaalityön, perhetyön ja päivähoidon yhteistyön kehittämishankkeen ja sen aikana muodostuneen yhteistyömenettelyn arviointitutkimus. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida kehittämisprojektin toteutumista siihen osallistuneiden tahojen näkökulmasta sekä kehittämistavoitteen eli toimijoiden välisen yhteistyön kehittymisen toteutumista. Yhtenä tavoitteena oli myös tulevaisuuden kehittämistarpeiden kartoitus. Tutkimushenkilöitä olivat projektiin osallistuneet kolme työntekijäryhmää Kuokkalan alueella: perhetyöntekijät, päiväkotien työntekijät ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Toteutimme projektityömme haastattelututkimuksena. Päädyimme laadulliseen tutkimusotteeseen ja valitsimme työntekijähaastattelut aineistonkeruutavaksi tutkimuskysymysten ja tutkimushenkilöiden suhteellisen pienen määrän perusteella. Haastattelujen kautta arvioimme saavamme joustavimmin tietoa tutkimuskysymyksiimme ja haastattelu tarjosi

myös tutkittaville parhaan mahdollisuuden vaikuttaa tutkimusprosessin aikana aineiston keruuseen ja sisältöön.

2.1 Tutkimusprosessin kuvaus

Projektityö käynnistyi projektityön tilaajan, Paula Korkalaisen tapaamisella. Tapaamisessa tutustuttiin Kuokkalassa toteutettuun kehittämisprojektiin, täytettiin tutkimuslupahakemus ja ideoitiin haastattelurunkoa. Haastattelurunkoa työstimme usean vaiheen kautta. Yhteistapaamisen jälkeen kokosimme alustavan haastattelurungon, johon pyydettiin vielä kommentit työn ohjaajalta sekä Paula Korkalaiselta. Tämän jälkeen tarkensimme vielä haastattelurunkoa. Haastattelu koostui viidestä temasta (esitiedot, yhteistyö ennen hanketta, yhteistyö hakkeen aikana, yhteistyön tulevaisuus, määritelmä) joita kartoitettiin yhteensä 16 kysymyksellä (kts. Liite 1.). Haastatteluja toteutettiin seitsemän. Sosiaalityöntekijöistä sekä perhetyöntekijöistä haastateltiin kahta pilottihankkeeseen osallistunutta työntekijää ja päiväkodeista kolmea työntekijää. Päiväkotien työntekijöiden kohdalla päädyttiin kolmeen haastatteluun, jotta saatiin jokaisesta hankkeeseen osallistuneesta päiväkodista tietoa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, jotka nauhoitettiin. Haastattelut toteutettiin pareittain, paitsi perhetyöntekijöiden kohdalla. Pareittain haastattelu mahdollisti sen, että toinen toimi haastattelijana ja toinen kirjasi haastattelun kulun ylös. Haastattelut purettiin teemoittain tutkimuskysymyksiä hyödyntäen. Saadut tulokset yhdistettiin työntekijäryhmittäin. Tämän jälkeen tuloksista koottiin yhteenveto, jossa esiteltiin haastatteluissa esiin nousseet ydinteemat.

2.2 Metodologiset valinnat

Päädyimme haastattelututkimukseen, koska tutkimuksen tilaaja pyysi meitä toteuttamaan tutkimuksen siten. Tätä aihetta olisi voinut hyvin tutkia myös tekemällä kyselylomakkeen, jossa olisi ollut avoimia kysymyksiä. Haastattelu oli ennalta suunniteltu ja haastattelijan ohjaama tilanne. Kerroimme myös haastateltaville ennen haastattelua salassapitovelvollisuudestamme ja siitä kenen käyttöön tutkimuksen tulokset tulevat. Näin ollen lähtöasetukset täyttyivät haastattelututkimuksen kohdalla (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 43). Käytimme puolistrukturoitua haastattelua. Tämä haastattelutyyppe on strukturoidun haastattelun ja teemahaastattelun välimuoto. Täysin strukturoitu haastattelu sopii

pääasiassa kvantifioinnin ja numeerisen analyysin välineeksi, puolistrukturoitu haastattelu soveltuu jo paremmin laadullisen aineiston keräämiseksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelurunkomme oli teemoiteltu neljään osa-alueeseen ja kysymykset oli suunniteltu niin, että ne ovat kaikille haastateltaville samat ja samassa järjestyksessä. Haastattelun aluksi kysyimme joitakin taustatietoja, kuten kuinka kauan haastateltava on työskennellyt alalla. Haastattelutilanteissa kysymysten järjestys hieman muuttui tai esitimme lisäkysymyksiä, koska haastattelutilanteet olivat eläviä ja haastateltavat saattoivat puhua oma-aloitteisesti joistakin asioista, joista oli tarkoitus kysyä myöhemmin tai mitä ei ollut suunniteltu kysyttäväksi. Teemat toimivat kuitenkin hyvinä ohjenuorina. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Puolistrukturoitu haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi erityisesti silloin, kun haastateltavilta tahdotaan saada tietoa tarkasti määritellystä aihealueesta. Koska aiheemme oli tarkkaan rajattu käsittelemään kyseistä projektia ja ennen kaikkea projektin onnistumista sekä odotuksia jatkoa ajatellen, koimme tämän hyväksi keinoksi haastateltavien vähäisen määrän vuoksi. Syvähaastattelu olisi menetelmänä liian laaja tällaisen aiheen tutkimiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Koska haastattelurunko oli jo etukäteen teemoiteltu, analysointi helpottui hakiessamme yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia ensin työntekijäryhmän sisältä ja sen jälkeen eri työntekijäryhmien väliltä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Kvalitatiivisten tutkimusten kirjallisissa raporteissa käytetään usein suoria sitaatteja tulosten tulkinnan tueksi, mutta tutkimuseettisten ongelmien vuoksi emme julkaisseet sitaatteja. Aineistomme oli niin pieni, että haastateltavat voisivat tulla tunnistetuksi, jos julkaisisimme yksittäisten haastateltavien kommentteja. Tästä syystä päätimme tiivistää ja yhdistää yksittäisten työntekijäryhmien haastattelujen tulokset ja raportoida tuloksista mahdollisimman yleisellä tasolla huomioimatta kuitenkaan haastateltavien välisiä eroavaisuuksia. Emme myöskään julkaisseet tarkkoja taustatietoja tutkittavien tunnistamisen välttämiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Emme litteroineet haastatteluita sanasta sanaan, vaan keräsimme nauhoilta teemojen kannalta oleelliset vastaukset. Tarkempi litterointi ei olisi ollut tarkoituksenmukaista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Aineiston analyysi tapahtui haastattelurunkoon valmiiksi tehtyjen teemojen pohjalta. Tiivistimme ydinasiat teemojen sisällä, vertasimme työntekijäryhmän sisäisiä tuloksia ja vertasimme työntekijäryhmien välisiä tuloksia. Työntekijäryhmät ikään kuin tyypiteltiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

3 TUTKIMUSTULOKSET

3.1 Päivähoidon työntekijöiden haastattelut

Toteutimme haastattelut Pohjanlammen, Nenäinniemen ja Kuokkalan päiväkodeissa yhteensä kolmelle työntekijälle viikoilla 43 ja 44. Haastateltavillamme oli kaikilla erilainen koulutus ja työnkuva päiväkodeissaan. Työkokemusta haastatelluilla oli aina useisiin kymmeneen vuosiin saakka. Kaksi haastatelluista oli osallistunut hankkeen toimintaan aktiivisesti, yksi vastaajista ei ollut mukana hankkeen toiminnassa. Tämä selvisi vasta itse haastattelutilanteessa. Seuraavassa esitellään kootusti haastatteluissa esiin nousseet päätulokset, jonka jälkeen haastattelut käydään teemoittain tarkemmin läpi.

I Hanke onnistui kehittämään yhteistyötä

Päivähoidon työntekijät kokivat yhteistyön lastensuojelun ja päivähoidon välillä aidosti kehittyneen hankkeen aikana. Hankkeen myötä tultiin tutuiksi ja oltiin kasvokkain, jolloin kynnys yhteydenottoon madaltui. Lastensuojelun työntekijät olivat korostaneet yhteisissä tapaamisissa, ettei niin pientä asiaa ole, etteikö yhteyttä lastensuojeluun voisi ottaa. Tätä viestiä oli pyritty viemään eteenpäin myös niille päivähoidon työntekijöille, jotka eivät olleet hankkeessa mukana. Hankkeessa toimivana käytäntönä oli luotu toimintamalli, joka tarkentaa missä vaiheessa mihinkin tahoon otetaan yhteyttä. Myös yhteistyösuunnitelma oli saatu päivitettyä ja kokemus oli, että se oli myös käytössä.

II Yhteistyön ongelmina työntekijöiden vaihtuvuus ja tiedonsaanti

Yhteistyötä kuormittavaksi tekijäksi nostettiin työntekijöiden vaihtuvuus sekä päivähoidon että lastensuojelun puolella. Työntekijöiden vaihtuvuutta nähtiin kuitenkin olevan enemmän lastensuojelussa. Tämä aiheutti sen, ettei edes tiennyt kehen tulisi olla yhteydessä. Toinen yhteistyötä kuormittava tekijä oli tiedonkulku lastensuojelun ja päivähoidon välillä. Päivähoidon työntekijöiden kokemus oli, että sosiaalityön puolelta ei tule tarpeeksi tietoa, kun taas päivähoidosta ollaan avoimempia tiedottamisen suhteen. Tietoa koettiin joutuvan ”nyhtämään” myös niissä tapauksissa, joissa vanhemmat olivat antaneet päivähoidon työntekijöille luvan ottaa yhteyttä lastensuojeluun.

III Yhteisiä tapaamisia toivotaan edelleen – hankkeen rooli järjestelijänä tärkeä

Kehittämistyö lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon välillä nähtiin tärkeäksi ja intoa työskentelyyn löytyi. Hankkeessa mukana olleita kouluttajia keuhuttiin ammattitaitoisiksi ja

koulutuksia kaikin puolin hyväksi. Tulevaisuudessa toivottiin edelleen koulutusta varhaisesta puuttumisesta ja vanhemmuuden tukemisesta. Yhteiset tapaamiset vaatisivat aktiivisen henkilön niitä vetämään ja hankkeen rooli nähtiin yhteisten tapaamisten järjestäjänä myös tulevaisuudessa.

3.1.1 Yhteistyö ennen hanketta

Päivähoidon haastatteluissa haastateltavat keskittyivät päivähoidon ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön. Kukaan vastaajista ei erotellut tai maininnut erikseen perhetyön kanssa toteutuvaa yhteistyötä. Yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun välillä oli vastaajien mukaan ollut ennen hanketta hyvin hajanaista eikä tiiviitä yhteistyöverkostoja ole ollut. Tähän vaikuttavana keskeisenä tekijänä tuotiin esiin etenkin työntekijöiden vaihtuvuus. Kaikilla päivähoidon työntekijöillä ei edes välttämättä ole aiempaa kokemusta lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tällöin sosiaalityöntekijöiden rooli lastensuojelun asiantuntijoina korostuu yhteistyössä.

Keskeisenä ongelmana nostettiin esiin tiedonkulkuun liittyvät ongelmat lastensuojelun ja päivähoidon välillä. Päivähoidon näkökulmasta sosiaalityön puolelta ei välttämättä tule tarpeeksi tietoa, kun taas päivähoitosta ollaan avoimempia tiedottamisen suhteen. Tätä perusteltiin muun muassa toimintatapojen ja työkuultuurien erilaisuudella. Päivähoidon työntekijöistä saattaa tuntua siltä, että sosiaalipuolelta joutuu ”nyhtämään” tietoa, vaikka vanhemmat olisivat antaneet päivähoidon työntekijöille luvan ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Päivähoidon näkökulmasta sosiaalityöntekijöiltä saadut tiedot ovat myös melko niukkoja. Toisaalta taas haastatteluissa tuli esiin, että päivähoidon työntekijät pohtivat itsekin usein hyvin tarkoin, voiko lastensuojeluun olla yhteydessä. Päivähoidon kokemus oli kuitenkin se, että tukea ja konsultaatiota on saanut aina kun sitä on tarvittu. Tukea antavina tahoina mainittiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös neuvola ja erityislastentarhanopettajat.

Konkreettisina esimerkkeinä lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyöstä mainittiin molemminpuoliset yhteydenotot sekä sosiaalityön kanssa järjestetyt yhteiset palaverit lapsen asioissa. Esimerkiksi jos päivähoito on myönnetty lapselle avoimuuden tukitoimena, on lastensuojelusta työntekijä ollut yhteydessä päiväkotiin ja yhdessä on mietitty, miten voidaan olla mukana tukemassa lasta ja perhettä. Yksi konkreettinen esimerkki liittyi tilanteeseen, jossa päiväkotiryhmässä ollut lapsi oli sijoitettu sijaiskotiin. Lapsi oli lopulta

palannut kotiin, minkä yhteydessä oli mietitty yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa sitä, miten perhettä voidaan tukea kotiutumisen yhteydessä lastensuojelun avohuollon tukitoimena.

Hankkeeseen kohdistuneet odotukset liittyivät pääasiassa toimivan yhteistyömallin saamiseen ja yhteisten linjausten tarkentamiseen. Esimerkiksi siihen, milloin ja miten toimitaan, toivottiin päivähoidon näkökulmasta tarkennusta. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että tultaisiin tutuiksi lastensuojelun työntekijöiden kanssa ja että päivähoidon puolelta tiedettäisiin, keitä lastensuojelussa on töissä ja kuka kenenkin alueen asioita hoitaa. Hankkeen toivottiin myös tuovan lisää omakohtaista varmuutta asioiden esille ottamiseen. Lisäksi koettiin, että tällaisen hankkeen kautta ymmärrys toisten toiminta- ja työtavoista sekä toisaalta myös työn reunaehdoista voi lisääntyä.

3.1.2 Yhteistyö hankkeen aikana

Päivähoidon työntekijät kokivat, että hankkeen myötä on nyt helpompi ottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin yhteyttä. Työntekijöiden mielestä yhteistyössä on menty eteenpäin ja se on aidosti parantunut. Hankkeessa mukana olleet työntekijät olivatkin rohkaisseet myös muita työtovereitaan yhteydenottoihin. Hankkeen kautta oli saatu myös konsultaatioapua. Toimivana käytäntönä nähtiin hankkeessa luotu toimintamalli, jossa muun muassa tarkennetaan, missä vaiheessa mihinkin tahoon otetaan yhteyttä. Hyvänä nähtiin myös se, että päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyösuunnitelmalomake saatiin päivitettyä. Päivähoidon puolelta on toivottu, että lastensuojelu tulisi mukaan yhteistyösuunnitelman tekemiseen päiväkodille. Päivähoidon arvio oli, että lomaketta on nyt otettu enemmän käyttöön.

Päivähoidon työntekijöiden mielestä hankkeesta tiedotettiin hyvin, vaikkei mitään virallisia tiedotuksia työyhteisöissä välttämättä järjestettykään. Työntekijät olivat saaneet yhteisistä tapaamisista koonnit sähköpostitse, mikä nähtiinkin hyvänä tiedottamisen välineenä. Myös hankkeessa tuotettua kirjallista materiaalia pidettiin hyvänä. Kaikissa päiväkodeissa hankkeessa käsiteltyjä asioita ei oltu työstetty koko työyhteisön kesken, mutta yleisiä keskusteluja oli kuitenkin käyty jonkin verran. Yhdessä päiväkodissa oli järjestetty työilta, jossa hankkeessa mukana olleet työntekijät esittelivät hankkeeseen liittyvien koulutusten antia ja kävivät tapaamisissa käsiteltyjä asioita tiivistetysti läpi erilaisten tehtävien avulla.

Päivähoidon näkökulmasta hankkeessa ei nähty olennaisia puutteita. Ainoastaan yhteisiä keskusteluja olisi toivottu enemmänkin. Osallistujamäärän olisi toivottu myös olevan paikoin isompi, etenkin hankkeen alussa osallistujia oli vähän. Lisäksi toivottiin, että neuvola olisi ollut hankkeessa mukana, sillä se on päivähoidolle tärkeä yhteistyökumppani.

3.1.3 Yhteistyön tulevaisuus

Päivähoidon työntekijät toivoivat yhteisiä tapaamisia eri yhteistyötahojen kesken myös tulevaisuudessa. Kaikki vastaajat korostivat sitä, kuinka tärkeää on tutustua ja tavata kasvokkain, pelkät puhelinkeskustelut eivät riitä. Haastatteluissa tuli esille toive lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osallistumisesta päiväkodeissa pidettäviin vanhempainiltoihin. Tämän arvioitiin hälventävän vanhempien lastensuojeluun kohdistumia ennakkoluuloja. Olisi tärkeää, että vanhemmille tulisi heti selväksi, että lastensuojelun on yksi tärkeimmistä päivähoidon yhteistyökumppaneista. Ihanteena pidettiin yhteisen toimintamallin luomista koko kaupungin alueelle. Tärkeänä nähtiin se, että mahdollisimman moni pääsisi osallistumaan yhteisiin tapaamisiin, mutta yhteistä aikaa tähän ei nähty löytyvän kuin illoista ja lauantai-päivistä.

Hankkeen juurruttamistyö ja toimintamallin käyttöönotto olivat eri päiväkodeissa hyvin eri vaiheissa. Jossain oli tehty suunnitelma toimintailtapäivän pitämiseksi, jotta hankkeessa keskusteltuja asioita saataisiin tiedoksi myös niille päiväkodin työntekijöille, joilla ei ollut mahdollisuutta osallistua hankkeen toimintaan. Samoin oli jo keskusteltu mahdollisuudesta osallistua toimintamallin juurruttamistyöhön muilla alueilla. Toisaalla hankkeesta ei puolestaan oltu juurikaan keskusteltu tai ei oltu ehditty tutustua toimintamalliin, eikä näin ollen osattu vastata siihen, miten hahmoteltu toimintamalli tullaan ottamaan käyttöön vai tullaanko näin toimimaan. Vastauksista kävi ilmi, että yksittäisiltä työntekijöiltä hankkeen juurruttaminen muille alueille vaatisi niin paljon aktiivisuutta, ettei siihen uskottu olevan resursseja.

Tulevaisuudessa hankkeen rooli nähtiin yhteisten tapaamisten järjestäjänä. Edelleen toivottiin koulutusta esimerkiksi varhaisesta puuttumisesta ja vanhemmuuden tukemisesta. Hankkeessa nyt mukana olleita kouluttajia keuhuttiin ammattitaitoisiksi ja koulutuksia kaikin puolin hyväksi. Yhteiset tapaamiset vaatisivat aktiivisen henkilön niitä vetämään ja hankkeen työntekijän rooli tässä nähtiin tärkeänä myös tulevaisuudessa.

Päiväkodin esimiehen mahdollistama resurssi kehittämistyöhön osallistumisen mahdollistamiseksi näyttäisi myös tärkeältä. Yhteistyötä kuormittavaksi tekijäksi nostettiin työntekijöiden vaihtuvuus sekä päivähoiton että lastensuojelun puolella, vaikka vastaajat arvioivat vaihtuvuutta olevan enemmän lastensuojelussa. Kehittämistyö lastensuojelun, perhetyön ja päivähoiton välillä nähtiin tärkeäksi ja intoa työskentelyyn löytyi.

3.1.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö – määrittelyä

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön päivähoiton työntekijät näkivät laajasti kaikeksi siksi, millä tuetaan perheiden jaksamista ennen kuin ongelmia pääsee syntymään. Päivähoiton puolella tehdään jatkuvasti ennaltaehkäisevää työtä, mikä nähtiin vanhemmuuden tukemisena ja varhaisena puuttumisena. Päivähoiton turvallinen aloitus nähtiin myös tärkeänä ja toisaalta vastaajat myös pohtivat, että periaatteessa kaikkea vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä voidaankin pitää ennaltaehkäisevänä. Tärkeänä nähtiin uskallus sanoa asiat rohkeasti ääneen vanhempia samalla tukien ja opastaen. Päivähoiton työntekijöiden rooli nähtiin tukijana ja opastajana. Työntekijöiden tulee olla koko ajan herkkä kuuntelemaan ja seuraamaan tilannetta ja toisaalta rohkeita, etteivät ongelmat ehdi paisua. Päivähoitossa nähdään jos jo ihan perusasioissa on puutteita ja työntekijöiden tulee olla vanhempia kuuntelevia ja ammatillisia. Vastauksissa kävi ilmi vaikeus rajata sitä, mistä varsinainen lastensuojelutyö alkaa ja mikä taas voidaan nähdä vielä ennaltaehkäisevänä työnä.

3.2 Perhetyöntekijöiden haastattelut

Perhetyöntekijöiden haastattelut toteutettiin viikoilla 42 ja 43. Molemmat haastattelut olivat osallistuneet kehittämishankkeeseen ja heillä oli usean vuoden työkokemus perhetyöstä ja lasten kanssa työskentelystä. Seuraavassa esitellään kootusti haastatteluissa esiinnousseet päätulokset.

I Tarvetta yhteistyön kehittämiseen koettiin etenkin päivähoiton kanssa

Yhteistyön kehittäminen nähtiin tärkeänä etenkin päivähoiton kanssa, jonka taholta tiedonkulku ja esimerkiksi kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen nähtiin liian

korkeana. Kynnyksen madaltaminen päivähoidon ja sosiaalityön välillä ja tiedon ja yhteistyön lisääminen nähtiin tärkeinä kehittämistarpeina jatkossa.

II Kehittämishanke ei tuonut uusia käytäntöjä perhetyöhön

Hankkeen antina nähtiin yhteinen keskustelu ja tätä kautta lisääntynyt tieto erityisesti päivähoidon suuntaan. Hankkeelta jäätettiin kaipaamaan käytännön toimintamalleista sopimista ja käytännön yhteistyön toteuttamista edistäviä työmuotoja kuten esimerkiksi yhteisen yhteistyötiimin perustamista tai sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön esittelyä päiväkodeissa ja ottamista osaksi päiväkodin perustoimintaa. Yhtenä selityksenä käytännöistä sopimisen puutteelle nähtiin päiväkotien ja erityisesti johdon niukka osallistuminen, joka olisi ollut erityisen tärkeää jotta esiin tulleista ideoista olisi voitu muodostaa käytännön toimintamalleja.

III Tiedonkulku hankkeessa toimi hyvin

Tiedonkulkuun sekä hankkeessa että perhetyön sisällä hankkeen aikana oltiin tyytyväisiä.

3.2.1 Yhteistyö ennen hanketta

Yhteistyö perhetyön ja päiväkotien välillä oli tapauskohtaista ja työnkuvasta käsin määrittyvää. Yhteistyövälineenä toimi yhteistyölomake. Tieto päiväkodin ja perhetyön välillä kulki sosiaalityöntekijän kautta (mm. vaitiolovelvollisuus), johon oltiin ensisijaisesti yhteydessä. Ongelmakohtaksi yhteistyössä päiväkotien kanssa nousi tiedonkulku. Tiedonsaanti päiväkodeista nähtiin liian vähäiseksi ja tämä konkretisoitui mm. siinä, että kynnystä lastensuojeluilmoituksen tekoon pidettiin liian korkeana. Ylipäänsä päiväkodeilta toivottiin enemmän rohkeutta ottaa asioita ja huolia puheeksi ja viedä niitä myös eteenpäin ja saattaa loppuun (esim. lastensuojeluilmoituksen teko).

Perhetyön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden yhteistyö koettiin tiiviinä ja toimivana jo ennen hanketta. Yhteistyö perustui pitkään tuntemiseen, avoimeen keskusteluun ja tukeen. Molemminpuolisen lähestymisen ja tiedonkulun nähtiin toimivan hyvin. Odotukset kehittämishankkeelle kohdistuivat päiväkotien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Päiväkodeille toivottiin lisää koulutusta ja tietoa sosiaalityöstä sekä päiväkotien ja etenkin johtajatasen aktiivisempaa osallistumista yhteistyön kehittämiseen ja hankkeeseen.

3.2.2 Yhteistyö hankkeen aikana

Yhteistyön kehittäminen hankkeen aikana jäi perhetyön näkökulmasta vajaaksi. Yhteisten käytänteiden tarpeesta puhuttiin, mutta niitä ei muodostettu eikä hanke siten tuonut uutta perhetyöhön. Yhteistyöluomaketta päivitettiin hankkeen aikana, mutta se ei tullut valmiiksi. Päiväkoteihin tuli idea väli-vasuista (väli-varhaiskasvatussuunnitelma) uutena työvälineenä. Hanke nosti esiin kehittämistarpeet sosiaalityön ja päiväkotien välillä, mutta konkreettisia ratkaisuja ei keskusteluista huolimatta muodostettu.

Tiedonkulku ja tiedottaminen hankkeen aikana toimivat hyvin. Tietoa koulutuksista ja tapahtumista tuli sähköpostitse ja tieto kulki perhetyön tiimin sisällä tapaamisiin osallistuneilta muille. Hankkeessa esille tulleista asioista myös keskusteltiin oman perhetyön tiimin, sosiaalityöntekijöiden sekä muiden alueiden perhetyön tiimien kanssa.

Perhetyön näkökulmasta hankkeesta jäi puuttumaan konkreettisista yhteistyökäytänteistä sopiminen. Perhetyössä toivottiin, että jossain päiväkodissa olisi perustettu tiimi kehittämään yhteistyötä. Tämän työrukkasen kautta päiväkodin työntekijät kaikista työntekijäryhmistä, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä voisivat kehittää yhteistyökäytäntöjä, keskustella yleisimmistä yhteistyökysymyksistä ja perheiden luvalla myös yhteisten asiakasperheiden asioista. Tiivis, jatkuva työmuoto takaisi yhteistyön parhaiten. Tämä nähtiin tärkeäksi, sillä päiväkotien lähes päivittäiseen kontaktiin perustuva tieto lapsista ja perheistä on hyvin tärkeää. Yhteistyö ja tiedonkulku takasi perheen parhaan tukemisen ja tarvittaessa myös kontrollin.

3.2.3 Yhteistyön tulevaisuus

Ideota yhteistyön kehittämiseen tuli runsaasti. Yhtenä alueena oli ajanmukaisen tiedonkulun kehittäminen. Tämä voisi sisältää lastensuojelulain perusasioihin tutustumista kaikkien päiväkotien työntekijäryhmien kohdalla ja päiväkodeille annettavaa perustietoa lastensuojelusta ja avohuollon tukitoimista. Tiedonkulkuun päiväkotien ja sosiaalityön välillä liittyi myös toive, että päiväkodeissa otettaisiin huolet avoimesti esille ja hoidettaisiin loppuun asti. Yhteydenottojen kuuluisi aina tapahtua asiakkaan tietäen. Myös asennemuutoksen tärkeys nousi esiin: avohuollon tukitoimien tärkeys pitäisi nähdä ja päivähoidon rooli avohuollon tukitoimena on aina tärkeä ja hyvin perusteltu.

Yhteistyön kehittämisen nähtiin tulevaisuudessa kehittyvän parhaiten pienien paikallisten työmuotojen kautta kuten yhteistyötiimejä (kts. edellä) perustamalla ja olemassa olevien hyvien käytäntöjen levittämisen kautta. Yhtenä ideana tuli esiin päiväkotien oman sosiaalityöntekijän nimeäminen, jolloin sosiaalityö olisi luonnollinen osa päiväkodin toimintaa, josta kerrottaisiin vanhemmille heti lapsen tullessa päiväkotiin. Näin yhteydenoton kynnyks ja kynnyks sosiaalityöhön ylipäänsä madaltuisi. Varhaisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan lisääminen osaksi päiväkodin toimintaa esimerkiksi päiväkodin oman perhetyöntekijän kautta nähtiin yhtenä parannusmahdollisuutena. Erillisenä kehittämisalueena nousi esiin työskentely maahanmuuttajaperheiden kanssa. Kulttuuristen erojen vuoksi asioita ei ole helppo viedä eteenpäin ja ne saattavat jäädä. Kokonaisuudessaan yhteistyön kehittämisen nähtiin vaativan pitkäkestoista sitoutumista ja priorisointia, ei niinkään suuria odotuksia vaan etenemistä pienin askelin.

Perhetyössä nähtiin mahdollisena yhteistyön kehittämisen levittämistä myös muille kaupungin alueille ja yhteisiä keskusteluja muiden alueiden perhetyön tiimien kanssa on hankkeen aikana jo käytykin.

3.2.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on oikeassa vaiheessa, huolten ollessa vielä pieniä ja normaaleita, annettua apua, tukea ja tietoa. Tämä tarkoittaisi palveluita, joita on saatavilla heti kun vanhempi itse kokee avun tarvetta. Esimerkiksi kotipalvelun lisääminen, lastenhoitoapu, neuvolan ja päiväkodin perhetyö voisivat olla tällaisia työmuotoja. Tällöin vanhempi voisi ottaa huolia puheeksi ja saada niihin apua eikä tarvitsisi peitellä perheen vaikeuksia. Huolten ollessa vielä pieniä pystytään pienilläkin asioilla auttamaan.

3.3 Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastattelut

Toteutimme haastattelut Kuokkalan tiimin sosiaalityöntekijöille viikoilla 43 ja 44. Haastateltavanamme oli kaksi alalla pitkään ollutta työntekijää, joilla molemmilla oli pitkäaikaista kokemusta Kuokkalan alueella toimimisesta. He olivat osallistuneet kehittämishankkeen tapaamisiin aktiivisesti, joten heillä oli hyvä tuntuma hankkeeseen

kokonaisuudessaan. Seuraavassa esitellään kootusti haastatteluissa esiin nousseet päätulokset, jonka jälkeen käydään tutkimuksen teemat läpi tarkemmin.

I Hanke toimi tärkeiden asioiden keskustelufoorumina

Sosiaalityöntekijät korostivat haastatteluissa, että yhteistyö päiväkodin ja muiden toimijoiden, kuten neuvolan, koulujen ja psykiatristen palvelujen kanssa on tärkeää ja siihen ollaan valmiita. Toimivaa yhteistyötä tehdään haastattelujen perusteella nykyisinkin, mutta yhteistyölle nähtiin pitkä perinne jo 90-luvulta lähtien. Hanke toimi parhaimmillaan keskustelufoorumin tavoin paikkana keskustella ja tavata alueen työntekijöitä. Sosiaalityön näkökulmasta hankkeessa ei kuitenkaan tullut esille mitään uusia käytäntöjä tai toimintatapoja. Hankkeen aikana kootuista toimintamalleista voisi sosiaalityöntekijöiden mukaan olla hyötyä kansiksi koottuna uusille työntekijöille.

II Päivähoidon johto ei ollut mukana hankkeessa niin aktiivisesti kuin odottivat

Haastattelujen perusteella keskeinen puute hankkeessa oli se, ettei päivähoidon johto ollut osallistunut hankkeen tapaamisiin, vaikka lastensuojelun puolelta korkeinta johtoakin oli ollut paikalla. Johdon puuttumisesta aiheutunut, ja hankkeen suurena ongelmana pidetty asia oli sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta se, ettei hankkeessa saatu aikaan selkeitä sopimuksia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokivat, että asioista sopimiseen olisi tarvittu johdon paikalla oloa.

III Yhteistyöstä keskustelun sijaan toivotaan aikaa yhteistyön tekemiselle

Haastatteluissa nousi esille, etteivät osallistujat olleet käsittäneet hankkeen tarkoitusta. Epäselvää oli esimerkiksi se, mitä sosiaalityöntekijöiltä hankkeessa odotettiin ja kenen olisi pitänyt ottaa vastuuta esimerkiksi siitä, että päivähoidon ja lastensuojelun työntekijät tapaavat yhteistyön merkeissä. Hankkeen tarkoitusta ja vastuita olisi haastattelujen perusteella pitänyt selventää nostamalla asia esiin kokouksissa. Sosiaalityöntekijät eivät pitäneet isoa kehittämisprojektia parhaana mahdollisena tapana viedä yhteistyötä eteenpäin, koska kokeneilla työntekijöillä nähtiin olevan jo valmiudet, taito ja halu yhteistyön tekemiseen. Ajankäytöllisesti ja sisällöllisesti olisi parempi, että yhteistyön kehittämishankkeiden sijaan käytettäisiin työaika konkreettisen yhteistyön tekemiseen.

3.3.1 Yhteistyö ennen hanketta

Jos yhteistyötä tarkastellaan pitkällä aikavälillä, yhteistyössä on ollut sosiaalityöntekijöiden mukaan paljon hyvää ja toimivaa. Haastatteluissa sosiaalityöntekijät mainitsivat useita yhteistyötahoja, joiden kanssa he ovat tehneet ja tekevät yhteistyötä: perheneuvola, päiväkodit, koulut, päihdepalvelut, psykiatrian palvelut ja neuvola. Kolmesta kehityshankkeen yhteistyötahosta he keskittyivät suurelta osin lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön pohtimiseen. Tämä saattaa selittyä sillä, että lastensuojelu tekee esimerkiksi perhetyön kanssa yhteistyötä jatkuvasti ja yhteistyön ehkä koetaan toimivan hyvin.

Yhteistyön tiiviyden kannalta tärkeimpänä pidettiin resurssien määrää. Esimerkiksi Kuokkalan alueella oli 1990-luvulla kahdeksan lastensuojelun sosiaalityöntekijää nykyisen viiden sijaan. Koska hoidettavat alueet ovat kasvaneet, ja päiväkotia on nykyisin yhden sosiaalityöntekijän alueella useita, on ajankäytöllisesti mahdotonta palata entisenkaltaiseen tiiviiseen yhteistyöhön. Toisessa haastattelussa tuli myös esille, että yhteistyössä on kaupungissa alueellisia eroja, päiväkotikohtaisia eroja ja jopa päiväkodin sisällä työntekijäkohtaisia eroja.

Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö saattoi lähteä liikkeelle kumman aloitteesta tahansa. Konkreettisina esimerkkeinä yhteistyöstä nostettiin esille muun muassa perheen, päivähoidon ja lastensuojelun työntekijöiden tapaamiset päiväkodilla, mikäli päiväkodilla oli herännyt huoli jostakin lapsesta tai perheestä. Päivähoito saattoi myös soittaa lastensuojeluun, tai ottaa säännöllisissä yhteisissä tapaamisissa esille huoliaan perheiden nimiä mainitsematta. Lastensuojelun aloitteesta yhteistyöhön ryhdyttiin muun muassa silloin, kun lapsi aloitti päivähoidon lastensuojelullisena toimenpiteenä. Tällöin yhteinen tapaaminen järjestettiin aina päivähoidon ja perheen kanssa, ja näin toimitaan haastattelujen mukaan myös nykyään. Myös isommissa sijoitusprosesseissa päivähoidon työntekijä on ollut mukana palavereissa.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyössä on ollut ongelmia aikataulujen suhteen. Joskus on ollut vaikea järjestää tapaamisia niin usein kuin päivähoidosta olisi toivottu ja esteet ovat useammin johtuneet lastensuojelun aikatauluista. Ongelmia on ollut myös siinä, että joidenkin päivähoidon työntekijöiden on vaikea ottaa puheeksi perheen kuullen ongelmia, vaikka työntekijöille asioista olisikin puhuttu. Haastateltavat pohtivat sitä, voisiko yhteistyön esteenä olla myös lastensuojelun imago pelottavana yhteistyökumppanina. Suurin osa perheistä ei sosiaalityöntekijöiden mukaan koe lastensuojelua ongelmana varsinkaan sen jälkeen, kun kerrotaan, mistä lastensuojelussa on kyse. Yhteistyötahojenkin tulisi lastensuojelun palveluista perheille

kerrottaessa nähdä lastensuojelu positiivisena yhteistyökumppanina. Huostaanotot ovat vain pieni osa lastensuojelun työtä.

Kuokkalan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tiimi on haastattelujen mukaan ollut erittäin pysyvä: jokseenkin kaikki työntekijät ovat pysyneet samoina jo useiden vuosien ajan. Molemmissa haastatteluissa työntekijöiden pysyvyyden nähtiin lisäävän yhteistyön sujuvuutta. Kun työntekijät tulevat tutuiksi muiden alueen työntekijäryhmien kanssa, yhteistyö helpottuu.

3.3.2 Yhteistyö hankkeen aikana

Päiväkodin johdon puuttuminen kehityshankkeen tapaamisissa nähtiin ongelmallisena. Molemmat haastateltavat olivat epävarmoja, oliko kehityshankkeen tapaamisissa ollut mukana yksittäisen päiväkodin johtaja, mutta esimerkiksi palvelualueen johtajaa tai Jyväskylän päivähoiton johtoryhmää he eivät olleet hankkeen kevään ja kesän tilaisuuksissa tavanneet. Tämä oli herättänyt ihmetystä, koska aloite yhteistyön tiivistämisestä oli tullut nimenomaan päiväkodin johdolta. Johdon puuttumista pidettiin tärkeimpänä syynä sille, ettei hankkeen aikana saatu aikaan sopimuksia yhteistyön tekemiseen liittyen.

Yksi hankkeen keskusteluissa esiin nostetuista ongelmista liittyi haastateltujen mukaan tiedonkulkuun päivähoiton ja lastensuojelun välillä. Päivähoito kaipasi enemmän tietoa, kun taas sosiaalityöntekijöiden mukaan kaikkea tietoa ei voida ja on toisaalta turhakin jakaa. Lastensuojelu ei voi jakaa tietoa siinä tapauksessa, että asiakasperhe on omatoimisesti hakenut päivähoitopaikkaa. Perheitä, jotka eivät ole akuutissa kriisissä, tavataan harvoin, jolloin lastensuojelukaan ei välttämättä tiedä, että asiakasperheen lapsi on aloittanut päivähoiton. Toisaalta myös lainsäädäntö säätelee, mitä tietoa saa antaa. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa korostettiin sitä, että tietojen pimitys ei ole hyvä lähtökohta yhteistyölle. Kaikki oleellinen tieto erityisesti päivähoitoon liittyen annetaan, joko perheen läsnä ollessa tai siinä tapauksessa, että perhe on antanut luvan tietojen vaihtamiseen.

Kun päivähoito on avoimuuslähtöinen toimenpide, täytetään yhteistyölomake yhteisessä tapaamisessa perheen, päiväkodin ja sosiaalityöntekijän kesken. Lomaketta päivitettiin kehityshankkeen aikana. Muutoksista eniten keskustelua oli herättänyt kohta, johon kirjataan huolet lapsen tilanteesta. Toisessa haastattelussa tuli esille, että ”Lapsen

tilanteeseen liittyvät huolet” -lisäys on hyvä, koska ennen päivähoidolle saattoi jäädä epäselväksi, miksi lapsi on avohuollon tukitoimenpiteenä päiväkodissa. Tieto saattoi jäädä perheen ja hoitajien välisen keskustelun varaan. Toisaalta toinen haastateltava korosti, että vanhempi itse päättää, millä tarkkuudella hän haluaa yhteistapaamisessa esimerkiksi päihde- tai muusta ongelmastaan puhua, tai kirjata niitä lapsikohtaiseen lomakkeeseen.

Hankkeessa yhtenä uutena yhteistyömuotona kehiteltyä toiminnallista vanhempainiltaa sosiaalityöntekijät pitivät periaatteessa hyvänä ideana. Työn ollessa päivätyötä, työaika aikaa pitäisi kuitenkin järjestellä.

Molemmat haastateltavat kokivat, että hankkeen suunnasta tiedotus toimi hyvin varsinkin keväällä. Kutsut syksyn tilaisuuksiin tulivat osallistumisen kannalta liian lyhyellä varoitusaajalla. Sosiaalityöntekijät sanoivat, että talon sisällä kaikki tiesivät mikä on VARKE.

3.3.3 Yhteistyön tulevaisuus

Sosiaalityöntekijöiden koulutustarpeet liittyivät hallinto-oikeusprosesseihin, työssä jaksamisen kysymyksiin ja tuoreeseen sosiaalialan tutkimustietoon. Sen sijaan he kokivat, että he eivät tarvitse lisäkoulutusta yhteistyön tekemiseen, koska heillä on jo valmiudet ja halu yhteistyön tekemiseen. Se mitä yhteistyön suhteen tarvitaan, on yhteiset sopimukset ja vuoropuhelu. Toinen haastateltava piti myös tärkeänä, että sosiaalityöntekijä ehtisi pari kertaa vuodessa käydä esittäytymässä päiväkodissa. Molemmat arvioivat tiiviimmän yhteistyön haasteena olevan ajan puutteen.

Sosiaalityöntekijät kokivat, että oman työn ohessa mahdollisen yhteistyömallin levitys muille alueille voi olla vaikeaa, koska työaika on muutenkin kortilla. Haastateltavien mukaan yhteistyön perinteet ovat jo olemassa, ja on tärkeää siirtää niitä eteenpäin nimenomaan perustyon kentällä, arkisessa työssä. Yhteistyön levittämisenä pidettiin myös sitä, että lastentarhanopettajien koulutuksessa käydään kertomassa lastensuojelutyöstä.

3.3.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö – määrittelyä

Haastateltujen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta kaikki sellaiset peruspalvelut ovat ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jossa kohdataan perheitä ja lapsia, kuten neuvola, päivähoito ja koulu. Haastatteluissa todettiin, että perhetyökin voi tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, vaikka se nykyään on usein korjaavaa. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä voi olla myös keskustelut sosiaalityöntekijän kanssa.

4 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Keskeiset tutkimustulokset ja suositukset yhteistyön kehittämiseksi

Päivähoidon työntekijöiden, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden haastatteluista nousi esille erilaisia teemoja ja ajatuksia hankkeen toteutuksesta ja yhteistyön kehittämisestä jatkossa. Seuraavassa esitellään lyhyesti kaikkien kolmen työntekijäryhmän haastatteluista esiin nousseet päätulokset.

Päivähoidon työntekijät kokivat yhteistyön lastensuojelun ja päivähoidon välillä aidosti kehittyneen hankkeen aikana. Kynnys yhteydenottoon oli madaltunut ja hankkeessa oli luotu konkreettiset työskentelyvälineet päivittämällä yhteistyölomake ja kehittämällä toimintamalli. Yhteistyötä kuormittavaksi tekijäksi nähtiin puolestaan työntekijöiden vaihtuvuus, jota koettiin tapahtuvan enemmän lastensuojelussa. Päivähoidossa kynnys yhteydenottoon myönnettiin olevan suuri, ja tätä korostaa entisestään se, etteivät työntekijät tiedä kehen heidän tulisi lastensuojelussa olla yhteydessä. Toinen yhteistyötä kuormittava tekijä oli tiedonkulku lastensuojelun ja päivähoidon välillä. Päivähoidon työntekijöiden kokemus oli, että he joutuvat ”nyhtämään” tietoa ja että saadut tiedot ovat niukkoja. Tulevaisuudessa työntekijät näkevät yhteisten tapaamisten merkityksen edelleen suurena ja hankkeen rooli nähtiin yhteisten tapaamisten järjestäjänä myös jatkossa.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät korostivat, että yhteistyö eri tahojen (päiväkoti, neuvola jne.) kanssa nähdään tärkeänä ja siihen ollaan valmiita. Projektissa käsitellyt asiat koettiin tärkeiksi ja sosiaalityöntekijät kokivat, että asioista on hyvä keskustella

säännöllisesti, jotta yhteistyön esteet ja kynnykset poistuvat. Työntekijät ehdottivat hankkeen aikana kootuista toimintamalleista koottavan kansion uusille työntekijöille. Suurin ongelma hankkeessa oli kuitenkin ollut se, että sen tarkoitus oli jäänyt epäselväksi. Työntekijöille oli jäänyt epäselväksi mitä heiltä odotettiin. Isoa kehittämisprojektia ei nähty parhaana mahdollisena tapana viedä yhteistyötä eteenpäin. Sen sijaan toivottiin käytettävän työaika konkreettisen yhteistyön tekemiseen.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät kokeneet hankkeessa kehitettävien mitään uusia käytäntöjä tai toimintatapoja, vaan hanke toimi enemminkin tärkeiden asioiden keskusteluforumina. Työntekijöiden mukaan hankkeessa kyllä keskusteltiin oikeista ja tärkeistä asioista, joita on hyvä viedä eteenpäin, mutta sosiaalityöntekijöiden mukaan kaikki esitellyt asiat olivat jo olleet käytössä. Päivähoito ei ollut mukana hankkeessa niin aktiivisesti, kuin lastensuojelun puolelta oli odotettu. Tämä herätti ihmetystä sillä aloite yhteistyön tiivistämiselle oli nimenomaan tullut päivähoidon johdolta. Haastatteluisa keskeisenä teemana nousi kuitenkin esille se, ettei päivähoidon johto ollut osallistunut hankkeen toimintaan. Tämän nähtiin aiheuttaneen myös sen, ettei hankkeessa oltu saatu aikaan selkeitä sopimuksia.

Perhetyön näkökulmasta hankkeen anti jäi yhteisiin keskusteluihin ja kehittämistarpeiden esilletuloon. Varsinaisia uusia käytäntöjä hanke ei perhetyöhön tuonut. Hankkeelta olisikin toivottu konkreettisista yhteistyökäytännöistä sopimista, mitä olisi voinut edesauttanut päiväkotien ja etenkin johtajien aktiivisempi osallistuminen hankkeeseen. Keskeisenä kehittämisalueena nähtiin tiedonkulku päiväkotien kanssa ja kynnyksen madaltaminen päivähoidon ja sosiaalityön välillä. Perhetyöntekijät arvioivat yhteistyön lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa toimineen jo ennen hanketta. Päivähoidon kanssa tehtävään yhteistyöhön toivottiin muun muassa päivähoidon rohkeutta ottaa yhteyttä lastensuojeluun.

Konkreettisina suosituksina yhteistyön kehittämiseksi tulevaisuudessa eri työntekijäryhmiltä nousi esiin seuraavia teemoja:

- Ei isoa kehittämishanketta, vaan keskittyminen konkreettisesti yhteistyön tekemiseen
- Entuudestaan toimivien käytäntöjen levittäminen muillekin alueille
- Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osallistuminen päivähoidon (toiminnallisiin) vanhempainiltoihin ja yhteistyösuunnitelman tekeminen päiväkodilla
- Sosiaalityöntekijän esittäytyminen pari kertaa vuodessa päiväkodilla

- Päiväkoteihin ns. oma sosiaalityöntekijä
- Päivähoidon työntekijöille tiedon lisääminen lastensuojeluprosessista ja lastensuojelulaista
- Päivähoidosta nimetty tiimi yhteistyön kehittäjäksi
- Maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentely
- Välivarhaiskasvatussuunnitelma, ns. välivasu

Päivähoidon työntekijät siis saivat hankkeesta uutta tietoa. Sen sijaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät eivät kokeneet saaneensa mitään uutta tietoa. Päivähoidon työntekijät kaipaivat enemmän tietoa, kun taas lastensuojelusta tietoa kerrottiin annettavan ja vastaavasti perhetyö koki tiedonsaannin lastensuojelusta ongelmalliseksi. Voidaankin kysyä mitä tietoa päivähoidon työntekijät kaipaivat? Onko niin, että jo alun perin päivähoidon työntekijöiden tietämys lastensuojeluprosessista on liian vähäinen, että tietoa kaivattaisiin ihan perusasioista? Hankkeesta saatu uutuusarvo ja tyytyväisyys hankkeeseen jakautui ehkä siksi näin: päivähoidon työntekijät saivat tietoa mitä lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä jo oli. Päivähoidon työntekijät kokivat paikoin olleensa kuunteluoppilaina lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ollessa enemmän äänessä ja kertoessaan omasta työstään.

Perhetyön ja lastensuojelun välinen yhteistyö on luontevaa ja tiiviimpää kuin perhetyön ja päivähoidon tai lastensuojelun ja päivähoidon. Tähän voi osaltaan vaikuttaa jo yhteiset tilat ja pitkä yhteistyöhistoria. Perhetyö ja lastensuojelu nähdään herkemmin tiiviinä yhteistyöparina. Päivähoidon työntekijät puhuivat haastatteluissaan pääasiassa lastensuojelusta, eivätkä eritelleet perhetyötä yhteistyötahona.

Yhteisenä kokemuksena sekä lastensuojelussa että päivähoidossa oli kokemus siitä, että päivähoidon työntekijöillä on arkuutta ottaa yhteyttä lastensuojeluun ja keskustella perheiden kanssa lastensuojelullisista huolista. Päivähoidon työntekijät kokivat tarvitsevan rohkeutta tähän. Hankkeeseen osallistujien kokemuksiin saattaa omalta osaltaan vaikuttaa myös työntekijöiden pohjakoulutus ja kertynyt työkokemus. Osanottajien kokemus hankkeen tuomasta uudesta tiedosta vaihteli työntekijäryhmittäin, mistä herää kysymys, otettiinko osanottajien pohjakoulutusta riittävästi huomioon esimerkiksi kouluttajia valittaessa tai koulutuksen sisältöä suunniteltaessa.

Kaikki haastateltavat olivat kokeneet hankkeen tiedotuksen hyvänä ja kirjallinen materiaali oli työpaikoilla se, mistä myös ne työntekijät, jotka eivät olleet osallistuneet hankkeeseen, saivat tutustua hankkeen teemoihin. Keskusteluja hankkeesta oli käyty

työyhteisöissä jonkin verran, vähintään toisen hankkeessa mukana olleen työntekijän kanssa, osin laajemminkin työyhteisössä. Tulevaisuudessa kaikki työntekijäryhmät toivoivat edelleen yhteisiä tapaamisia. Osittain toivottiin lisäkoulutusta, osittain taas vapaamuotoisempaa vuoropuhelua ja tutuksi tulemista. Hankkeen rooli yhteistyötapaamisissa nähtiin koollekutsujana ja järjestelijänä. Yksittäisen työntekijän aktiivisuuden varaan tätä ei uskottu voitavan jättää. Päivähoidon työntekijöistä yksi oli jo lupautunut yhteistyön kehittämisen levittämiseen muille kaupungin alueille. Perhetyössäkin tämä nähtiin mahdollisena. Päivähoitossa nostettiin kuitenkin esille myös resurssit levittämistyön tekemiseen. Haastatteluista oli nähtävissä johtajan antama aika ja resurssi kehittämistyölle: juurruttamis- ja levittämistyöhön tulee mahdollistaa aikaa. Sosiaalityöntekijät kokivat, että mahdollisen yhteistyömallin levitys oman työn ohessa on vaikeaa. Yhteistyön perinteiden nähtiin jo olevan olemassa ja tätä tulisi viedä eteenpäin.

4.2 Tutkimuksen toteutuksen arviointi

Tutkimuskysymyksemme olivat 1) Millaista lastensuojelun, päivähoidon ja perhetyön yhteistyö oli ennen kehittämishanketta, kehittämishankkeen aikana ja kehittämishankkeen jälkeen? 2) Miten hanke toiminnallaan ja tiedotuksellaan edisti lastensuojelun, päivähoidon ja perhetyön yhteistyötä? ja 3) Miten eri työntekijäryhmät määrittelevät ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön? Tutkimustehtävät oli mielestämme selkeästi asetettuja ja saimme tutkimushaastatteluilta näihin kysymyksiin vastaukset. Varsinaisissa haastattelukysymyksissä oli osin vaikeasti muotoiltuja kysymyksiä, jotka osoittautuivat haastateltaville hankaliksi. Tällainen kysymys oli esimerkiksi ”Millaisia rooleja yhteistyössä oli?”. Kysymyksissä oli myös jonkin verran toistoa. Aineistonkeruuprosessi venyi, emmekä pysyneet siltä osin aikataulussa. Työntekijät ovat kiireisiä ja esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja päivähoidon työntekijöiden haastattelut toteutuivat vasta viikolla 43 ja 44. Olisi ollut parempi, että ennen muiden työvaiheiden aloittamista olisimme sopineet haastattelujen ajankohdat. Perhetyöntekijöiden haastatteluja lukuun ottamatta teimme haastattelut parityönä, mikä osaltaan lisää tutkimustulosten luotettavuutta. Itse haastattelutilanne toteutettiin parista vaihdellen joko täysin kyselylomaketta seuraten, tai joitain lisäkysymyksiä esittäen. Kaikki haastattelijat esittävät kuitenkin kaikki samat kysymykset haastateltaville. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin.

Aineiston analyysi oli suhteellisen helppoa niiltä osin, kun haastatteluissa ilmeni selkeitä eroja eri työntekijäryhmien välillä. Syvällisempi analyysi on kuitenkin hankalaa. Tutkimuseettisena kysymyksenä kohtasimme jo haastattelut tehtyämme tutkimuslupaan liittyvän kysymyksen päivähoidon osalta. Kaupungin tutkimuslupalomake oli muuttunut vuoden 2009 alusta ja olimme täyttäneet vanhentuneen lomakkeen. Ongelmana oli kuitenkin se, että olimme jo ehtineet toteuttaa kaikki haastattelut. Raporttia kirjoitettaessa olemme myös pohtineet haastateltujen tunnistettavuutta tutkimuseettisena kysymyksenä. Tutkimustehtävä on alun perin hieman ongelmallinen, sillä työssä kohtaavat työn tilaajan ja tutkimuksen tekoon liittyvät kysymykset. Työn tilaaja tiesi haastateltavat, sillä hän hankki ne meille itse. Työn tilaaja myös toivoi tiettyjä kysymyksiä kyselylomakkeeseen. Osa esitiedoista oli työn tilaajan ehdottamia, mutta tutkimuseettisistä syistä emme käsitelleet näitä raportoinnissa, jotta työntekijät eivät tulisi tunnistetuiksi. Olemme raportissa käsitelleet esimerkiksi haastateltavien esitiedot hyvin lyhyesti. Tutkimustulosten yleistettävyydessä näin pienellä ja melko pinnallisella haastattelurungolla on oltava varovainen. Haastatteluja tehtiin yhteensä seitsemän, mikä on verrattain pieni määrä. Toisaalta edustavuus on kaikilta hankkeessa mukana olleilta työntekijäryhmiltä ja pääosin työntekijöiltä, jotka ovat osallistuneet tiiviisti hankkeen toimintaan.

Ryhmätyönä toteutettuun raporttiin liittyy aina hankaluuksia. Jakauduimme selkeästi pareihin ja jaoimme kaikki raportin aiheet keskenämme sekä hoidimme kukin pareittain joko perhetyöntekijöiden, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tai päivähoidon työntekijöiden haastattelut. Yhteydenpito hoitui pääasiassa sähköpostitse ja muutamien tapaamisien koko ryhmän kesken. Toivomme, että raporttia voidaan hyödyntää osana lastensuojelun, perhetyön ja päivähoidon pilottihankkeen loppuarviointia. Se nostaa esille eri yhteistyötahojen tärkeitä ajatuksia toteutuneesta hankkeesta, yhteistyön tulevaisuudesta ja antaa myös konkreettisia toimintaehdotuksia yhteistyön kehittämiseksi.

LÄHTEET

Korkalainen, Paula. 2008. Jyväskylän päivähoiton kutsu lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyön kehittämiseen yhdessä kahittämisyksikköjen VARKE:n ja Kehyksen kanssa 25.9.2008. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

Korkalainen, Paula ja Latvala, Inkeri. tulossa 2009: Askeleittain ja yhdessä oppien, Raportin liite, Pilottina lastensuojelun, perhetyön ja päivähoiton yhteistyön kehittäminen 2008-2009 Jyväskylässä, Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

Korkalainen, Paula & Suomi, Asta. 2009. Lastensuojelun, päivähoiton ja perhetyön yhteistyön kehittäminen ja moniammatillinen kasvatuskumppanuus, PowerPoint- esitys. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

Korkalainen, Paula. 2009a. Jyväskylän lastensuojelun ja päivähoiton kehittäminen/pilotti. Paula Korkalaisen kirjoittama epävirallinen suunnitelma hankkeen etenemisestä. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

Korkalainen, Paula. 2009b. Luku 9. erikseen raportista Askeleittain ja yhdessä oppien. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

Korkalainen, Paula. 2009c. Saate yhteistyölomakkeen käyttöön. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö VARKE.

KOSKE. 2009. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. www.koskeverkko.fi. Viitattu 20.10.2009.

Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 10.11.2009.)

STM. 2009. Sosiaali- ja terveysministeriö.
www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vastuutahot/osaamiskeskukset. Viitattu
20.10.2009.

VARKE. 2009. Keski-Suomen Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön tiedotuslehti
19.8.2009.

LIITE 1.

Haastattelurunko

1) ESITIEDOT

- 1] Mikä on työtehtäväsi ja kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä tehtävässäsi? Entä alalla?
- 2] Minkä verran olet ollut mukana hankkeen toiminnassa?

2) YHTEISTYÖ ENNEN HANKETTA

- 3] Minkälaisia rooleja yhteistyössä oli?
- 4] Millaista päivähoidon, perhetyön ja lastensuojelun yhteistyö oli ennen hanketta? Tuleeko mieleen konkreettisia tilanne-esimerkkejä omasta työstä?
- 5] Mikä on toiminut ja mikä ei ole toiminut ennen projektin alkua?
- 6] Mitä odotit projektilta?

3) YHTEISTYÖ HANKKEEN AIKANA

- 7] Mitä toimivia käytäntöjä on hankkeen aikana mielestäsi kehitetty käytäntöä ajatellen? Mitä konkreettisia käytäntöjä projektista jäi työhösi?
- 8] Kuinka onnistuit/te hankkeena aikana parantamaan yhteistyötäsi eri yhteistyötahojen kanssa? (Päivähoito, lastensuojelu, perhetyö)
- 9] Miten projektista on tiedotettu työpaikallasi? Olisitko kaivannut enemmän tiedottamista silloin kun et itse päässyt mukaan koulutus- ja konsultaatiotilaisuuksiin? Miten itse tiedotit yhteisössäsi?
- 10] Työstittekö hankkeessa esillä olleita asioita omassa yhteisössänne?
- 11] Mitä hankkeesta jäi mielestäsi puuttumaan?

4) YHTEISTYÖN TULEVAISUUS

- 12] Millaista koulutusta, konsultaatiota tm. tarvitsette edelleen oman työnne tueksi? Entä yhteisiä tapaamisia eri yhteistyötahojen kesken?
- 13] Miten yhteistyötä voisi mielestäsi vielä kehittää? Mitä hanke voisi tehdä lisää yhteistyön parantamiseksi?
- 14] Miten olette aikoneet ottaa hahmotellun toimintamallin käyttöönne yhteisössänne?
- 15] Olisiko mahdollista, että osallistuisit tai työpaikaltasi osallistuttaisiin hahmotellun toimintamallin juurruttamiseen ja levittämiseen myös muihin kaupunginosa-alueille?

5) MÄÄRITELMÄ

- 16] Mitä on mielestäsi ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö?